7. Chapman J. L. Singing and Teaching Singing: A Holistic Approach to Classical Voice. — San Diego: Plural Publishing, 2012. — 458 p.
8. Sundberg J. The Science of the Singing Voice. — DeKalb: Northern Illinois University Press, 1987. — 235 p

REZYUME. Mazkur ilmiy maqolada zamonaviy estrada vokal texnikasining nazariy va amaliy asoslari keng qamrovda tahlil qilinadi. Tadqiqotda estrada vokalining anatomik-fiziologik xususiyatlari, nafas olish texnikasi, ovoz hosil bo‘lish mexanizmi, rezonans va tembr shakllanish jarayonlari ilmiy adabiyotlar asosida yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy vokal pedagogikasida qo‘llanilayotgan metodik yondashuvlar, individual o‘qitish tamoyillari va estrada vokalining akademik vokaldan farqli jihatlari tahlil etilgan. Maqolada jahon vokal pedagogikasi namoyandalarining ilmiy qarashlariga tayangan holda, estrada vokalini sog‘lom va barqaror rivojlantirish masalalari asoslab berilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной научной статье рассматриваются теоретические и практические основы современной эстрадной вокальной техники. В исследовании освещаются анатомо-физиологические особенности эстрадного вокала, дыхательная техника, механизмы голосообразования, процессы формирования резонанса и тембра на основе научной литературы. Особое внимание уделяется методическим подходам современной вокальной педагогики, принципам индивидуального обучения и отличительным особенностям эстрадного вокала по сравнению с академическим пением. На основе трудов ведущих специалистов в области вокальной педагогики обосновываются вопросы сохранения вокального здоровья и устойчивого профессионального развития исполнителей.

SUMMARY. This scientific article examines the theoretical and practical foundations of modern pop vocal technique. The study analyzes the anatomical and physiological characteristics of pop singing, breathing techniques, mechanisms of voice production, and the processes of resonance and timbre formation based on scholarly literature. Special attention is given to contemporary vocal pedagogy methods, principles of individual instruction, and the distinctive features of pop vocals in comparison with classical singing. Drawing on the works of leading vocal pedagogues, the article substantiates approaches to maintaining vocal health and ensuring sustainable professional development of singers.

MEKTEPKE SHEKEMGI BILIMLENDIRIW SHÓLKEMLERINDE MUZÍKALÍQ TÁLIM

Omarova Anar – *oqıtıwshı*
Bekbaulieva Feruza
Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanısh sózler: muzıka, bilimlendiriw, texnologiya**,** tárbiyashı, muzıkalıq iskerlikler, qábilet, pedagogika.
Ключевые слова: музыка, образование, технология, воспитатель, музыкальная деятельность, талант, педагогика.
Key words: music, education, technology, educator, musical activity, talent, pedagogy.

Bilimlendiriw sistemasın túp-tiykarınan jetilistiriw, talabalardiń bilim potencialın arttırıw, kásiplik hám korrupciyasız bilimlendiriwge ótiw, joqarı bilimlendiriwde qarjılıq hám akademiyalıq erkinlik beriw hám basqarıwdı jetilistiriw boyınsha búgingi sistemada bir qatar reformalar izbe-iz ámelge asırılmaqta.

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevtiń 2020-jıl 24-yanvardağı Joqarı Májliske Múrajáátında jańa kásiplik bilimlendiriw sistemasına ótiw, kadrlar tájriybeliligin xalıqaralıq talaplarǵa maslastırıw maqsetinde milliy tájriybe sistemasın islep shıǵıw boyınsha taraw qánigelerine áhmiyetli wazıypalardı belgilep berdi. Jańa professional bilimlendiriw

sisteması ilimiy-izertlew orayları, zamanagóy úskenelengen auditoriyalar, ushrasıw hám simpoziumlar ótkeriw ushın imkaniyat, málimleme texnologiyaları menen qurallanǵan málimleme resurs orayları, zamanagóy qurallar menen úskenelengen kompyuter xanaları, bilimlendiriw resursları orın alǵan onlayn platforma, sonıń menen birge zamanagóy, tereń bilimli, óz ústinde tınımsız isleytuǵın professional kadrlardı jetistiriwden ibarat. "Mektepke shekemgi tálimde muzıka oqıtıw metodikası" pánin ózlestiriwge qoyılatuǵın Mámleketlik bilimlendiriw standartlarına muwapıq, talabalar mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemlerinde bul pándi ózlestiriw procesinde ámelge asırılatuǵın máseleler sheńberinde ulıwma muzıka tálimi hám tárbiyası teoriyası hám metodikasın, muzıka tálimindegi zamanagóy texnologiyalar hám metodlardı, muzıka tálimi hám tárbiyasın rawajlandırıwda zamanagóy, ilimiy, metodikalıq qollanbalardı tayarlawdı, rawajlanǵan mámleketler bilimlendiriw sistemasın, shaxs mádeniyatı haqqında túsinikke iye bolıwı, muzıka tálimi boyınsha tálim-tárbiya proceslerin rejelestiriwi, zamanagóy muzıkalıq pedagogikalıq principler boyınsha muzıka mádeniyatı sabaqların ótkeriwdi, ámeliyatta muzıkaǵa baylanıslı pedagogikalıq texnologiya metodların qollana biliwi zárúr.

Ózbekstan Respublikası Ministrler Kabinetiniń 2019-jıl 13-maydaǵı "Mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemleriniń jumısın bunnan bılay da jetilistiriw ilajları haqqında"ǵı 391-sanlı qararınıń orınlanıwın támiyinlew hám de Mektepke shekemgi bilimlendiriw ministrligi tárepinen usınıs etilgen "Ilk qadam" mámleketlik oqıw baǵdarlamasın ámeliyatqa engiziwge kómeklesiw, mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemlerinde muzıka baǵdarı boyınsha jumıs hújjetlerin tártipke salıw maqsetinde normativlik hújjetlerdi júrgiziw boyınsha usınıslar berildi. [1]

"Muzıkalıq kórkem óner menen tárbiyalaw" muzıkalıq tálim iskerligi bala tárbiyasına kompleksli jantasıw hám onı hár tárepleme bárkamal rawajlandırıw imkaniyatın beredi, qalaberse, gáp pánler sanında emes, al ámelge asırılıp atırǵan muzıkalıq tálim barısınıń sapası bolıp esaplanadı. Metodikanıń tiykarǵı principleri materialdı usınıwda intellektuallıq hám emocionallıq tiykarlarınıń óz-ara baylanısı, kórkem óner (Muzıka, ayaq oyın, ádebiyat, ertekler tiykarında teatrlastırılǵan saxnalıq kórinisler) túrleri tiykarına qurılǵan bárkamal rawajlanıw ortalıǵın qáliplestiriw bolıp esaplanadı. Mektepke shekemgi bilimlendiriw sisteması tarawındaǵı reformalar, ósip kiyatırǵan jas áwladtıń ruwxıy-mádeniy sezimi hám intellektiniń qáliplesiwinde muzıkanıń roli artıp barıwı menen birge, bilimlendiriw tarawınıń insanıylıq procesi muzıka basshısına-pedagogtıń kásiplik kompitentliligine bir qansha jańa wazıypalardı qoymaqta. Usı tarawdaǵı arnawlı muzıkada ómirge muhabbat bolıwı sıyaqlı, balada Watandı súyiwshilik, insanıylıq sezimlerin tárbiyalay alıwdı biliwi kerek. Muzıkalıq kórkem óner ata-babalarımız tárepinen jaratılǵan dóretiwshilik elementlerin úyreniw, házirgi dáwir jańalıqları menen bayıtıw hám keleshek áwladqa jetkeriw wazıypasın atqaradı. Dóretiwshilik qábileti rawajlandırıwdıń maqseti qábileti, erkinlikti, belsendilikti, umtılıwshań bolıwı, bunda qorshaǵan álemdi tereń túsiniwi, onıń emocionallıq qábiletin rawajlandırıwı, jámiyette oyanıw procesinde óziniń biytákirarlıǵın saqlap qaladı. Metodika bala dóretiwshiligin rawajlandırıw, estetikalıq hám kórkem tárbiyaǵa tiyisli zamanagóy psixologiyalıq-pedagogikalıq koncepciyalarǵa tiykarlanadı. 2019-jıl 8-maydaǵı PQ-4312-sanlı "Ózbekstan Respublikası mektepke shekemgi bilimlendiriw sistemasın 2030-jılǵa shekem rawajlandırıw koncepciyasın tastıyıqlaw haqqında"ǵı Prezident qararı bolıp, onda tómendegi tiykarǵı maqsetler belgilengen:

2030-jılǵa shekem mektepke shekemgi bilimlendiriwge qamtıp alıwdı 80 procentten arttırıw;

• Mámleketlik-jeke menshik sheriklik tiykarında mámleketlik emes bilimlendiriw mákemeleriniń sanın kóbeytiw hám olardıń úlesin 75 procentke jetkeriw;

• Zamanagóy pedagogikalıq qatnaslardı engiziw hám mektepke shekemgi bilimlendiriw baǵdarlamaların xalıqaralıq standartlarǵa beyimlestiriw;

• Mektepke shekemgi bilimlendiriw mekemeleriniń materiallıq-texnikalıq bazasın bekkemlew hám innovaciyalıq texnologiyalar menen támiyinlew;

• Pedagog kadrlardıń mamanlıǵın arttırıw hám jańa bilimlendiriw metodların engiziw;

Ózbekstan Respublikası mektepke shekemgi bilimlendiriw sistemasın 2030-jılǵa shekem rawajlandırıw koncepciyasında "Mektepke shekemgi jastaǵı balalardı hár tárepleme intellektuallıq, ádep-ikramlılıq, estetikalıq hám fizikalıq jaqtan rawajlandırıw ushın sharayatlar jaratıw, mektepke shekemgi bilimlendiriw sistemasına innovaciyalardı, aldıńǵı pedagogikalıq hám málimleme-kommunikaciya texnologiyaların engiziw" [2] sıyaqlı tiykarǵı wazıypaları belgilengen. Bul wazıypalardı ámelge asırıw mektepke shekemgi jastaǵı balalardı mámleket talaplarına muwapıq tárbiyalaw hám muzıkalıq bilim beriw baǵdarlamaların islep shıǵıw jáne tárbiyalanıwshılardıń muzıkalıq dóretiwshiligin qáliplestiriw texnologiyaların kompetenciyalıq qatnas tiykarında jetilistiriw zárúrligin kórsetpekte.

Muzıka iskerliginiń dıqqat orayında balalar ushın oqıw baǵdarlamasın jaratıw áhmiyetli bolıp, baǵdarlama balalar sanasına muzıkanı (milliy namalar járdeminde) sińdiriw, muzıkanı aytıw, tıńlaw yáki oynaw, muzıkanı sın kózqarastan bahalawdı óz ishine alıwı kerek. Muzıkalıq aktivlik balada kórkem-estetikalıq sananı rawajlandırıw, ózin-ózi bildiriw, ózin-ózi rawajlandırıw hám qádirlewge baǵdarlaydı.

Shet el dereklerindegi maǵlıwmatlarǵa qaraǵanda muzıka balanı tez rawajlandırıp, ózin kórsetiw usılların ózlestiriwge, ishki sezimlerin kórsetiwge, shaxs sıpatında kórsete alıw qábiletin ósiriwge xizmet etedi. [3] Sonday-aq, Qubla Avstraliyada muzıka baǵdarlamasınıń arnawlı baǵdarları bolıp, olar bilimlendiriw mekemelerinde izertlew sıpatında ótkeriwge ruxsat etilgen bolıp, onda oqıwshılar hám talabalar óz sheberliklerin óz betinshe túrde kórsetiwge imkaniyat jaratılǵan. [4] Muzıka barlıq dáwirlerde de balanıń ulıwma rawajlanıwınıń zárúr shárti bolıp kelgen. Bala tuwılmastan-aq, hámile dáwirinde-aq muzıka seslerine múnásibet bildire alıwı ilimpazlar tárepinen tán alınadı. Bolajaq ana tıńlaytuǵın muzıka ósip atırǵan balanıń rawajlanıwına unamlı tásir kórsetip, onıń talǵamın da tárbiyalaydı. Bul pikirlerden juwmaq shıǵarıw múmkin, mektepke shekemgi jas dáwirinde balanıń muzıkalıq mádeniyatı qáliplesiwi ushın shárayát jaratıw júdá áhmiyetli másele. Kishkene balanı muzıka menen tanıstırıwdı imkanı barınsha erte baslaw, muzıkalıq rawajlandırıw shınıǵıwların keshiktiriw kerek emes. Bunda balanıń sensitiv dáwirin ótkerip jiberiw menen birge, bul qábiletler rawajlanıwınıń artta qalıwına sebep bolıw qáwpi bar. Muzıkalıq rawajlanıw balanıń uluwma rawajlanıwına júdá kúshli tásir kórsetedi: emocional tarawı qáliplesedi, erkin pikirlew kónlikpesi jetilisedi, bala gózzallıq hám kórkem ónerge sezgir bolıwdı úyrenedi. Túrli qurallar arqalı emociyalar, talǵamdı tárbiyalaw menen balanı muzıkalıq mádeniyatqa jaqınlastırıw, onıń muzıkalıq qábiletlerin ashıw múmkin. Muzıkalıq tárbiya menen shuǵıllanǵanda altın fondımız, atap aytqanda, ata-babalarımızdan miyras bolıp qalǵan mádeniy dereklerdi úyreniw áhmiyetli. Bul baǵdarda ullı alım Farabiydiń ilimiy koncepciyasın, onıń muzıkaǵa qatnasın, ruwxıy aqılıy mashqalalardı úyreniw hám jas áwladqa úyretiw zárúr. Farabiy óz shıǵarmalarında "Sahawatlı qaladaǵı ádep-ikramlılıq hám estetikalıq joqarı maqsetlerdiń eń jaqsı úlgilerinde jámlestiriwge uqıplı bolǵan kórkem ónerdiń roline" ayrıqsha itibar qaratadı, onıń pikirinshe kórkem óner insannıń tárbiyası hám onıń jetilisiwine úlken tásir etiwshi kúsh. [5]

Muzıka tárbiyası mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemleri hám ulıwma bilim beriw mekteplerinde ámelge asırıladı. Balada dóretiwshilik qábiletin qáliplestiriw maqsetinde muzıka mádeniyatın tárbiyalaw hám muzıka tájiriybelerin rawajlandırıwǵa qaratılǵan arnawlı shólkemlestirilgen pedagogikalıq process. Muzıka tárbiyasınıń wazıypaları: balaǵa muzıkanı súyiw hám túsiniwdi úyretiw, onıń muzıkanı esitiw qábiletin muzıkaǵa háwesin rawajlandırıw, oǵan eń ápiwayi atqarıw sheberliklerin sińdiriw (qosıq aytıw, ritmik háreketler islew, nama tıńlaw, saz ásbaplarda shertiw) arqalı ámelge asırıladı.

Milliy mádeniyatımızdıń ullı tulgası Abu Nasır Farabiy «Bul tek deneniń sawlıgı ushin

paydalıdur» degen edi. Babamız Shayx Sadiy bılay degen edi. «Muzika adam ruwhınıń joldasıdur». Muzıka insanga tez tásir etiwshi emotsional kúshti aktiv rawajlandırıwshı qural bolıp esaplanadı. Insan qosıq penen ananıń háyiwi arqalı tanısıp, bir ómir qosıq namadan zawıqlanadı hám kúsh aladı.

Dóretiwshilik rawajlanıw shaxstıń barlıq individual ózgesheliklerin esapqa alǵan halda shólkemlestirilgen process bolıp, onıń maqseti balanı óz betinshe seslerdi ayırıw, tıńlaw, muzıkalıq saz ásbaplardı tıńlaw arqalı ajırata biliw, siyaqlı baǵdarlawdan ibarat. Muzıkalıq dóretiwshiliktiń ózine tán ózgesheligi sonda, ol bir tárepten insannıń turmıs tárizine tásir kórsetedi, basqa tárepten bolsa usı turmıs tárizıniń nátiyjesi muzıka dóretiwshiliginde óz kórinisin tabadı. [6]

Muzıkalıq dóretiwshilik quramın anıqlaw balanıń ol yamasa bul muzıkalıq iskerlik túri menen shuǵıllanıwında júdá zárúr bolatuǵın muzıkalıq qábiletlerdi anıqlaw imkanın beredi. Muzıkalıq qábiletlerdi qáliplestiriw hám rawajlandırıwdıń tiykarǵı tárepleri adamnıń individual ózgesheliklerindegi tiykarǵı sıpat bolıp esaplanadı. Mine, usı qábiletler insannıń shaxs sıpatında qáliplesiwin belgileydi hám onıń individuallıq dárejesin arttırıwda óz kórinisin tapqan. Demek, muzıka pedagogikası tálimi tek respublikamızda emes, al shet el muzıka tálimi sistemasınıń qáliplesiwi hám rawajlanıwınıń túrli basqıshlarında mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemleri tárbiyalanıwshılarında muzıka qábiletin rawajlandırıw mashqalasınıń teoriyalıq hám ámeliy táreplerin islep shıǵıwdı talap etedi, sonday-aq, onıń áhmiyetli túsiniklerin anıqlaw menen baylanıslı processlerge jol ashadı hám izertleydi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Ministrler Kabinetiniń 2019-jıl 13-maydaǵı "Mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemleriniń jumısın bunnan bılay da jetilistiriw ilajları haqqında"ǵı 391-sanlı qararı.

2. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2019-jil 1-maydaǵı NK 4312-sanlı "Ózbekstan Respublikası mektep bilimlendiriw sistemasın 2030-jılǵa shekem rawajlandırıw koncepciyasın tastıyıqlaw haqqında"ǵı qararı Ózbekstan Respublikası Nızam hújjetleri toplamı T., 2014-6.39

3. Musıc Arts education teacher guidelines Dublin 2000.

4. Mesic for a world class education/ Musıc oducanon strategy 2019 to 2029 South Australia 2019.

5. Rejametova N.I. Maktabgacha ta’limda musiqa o‘qitish metodikasi. “Bookmaniy nashriyoti. Toshkent 2020.

6. Ulıkpanova A., Omarova A. Mektepke shekemgi jastaǵı balalardı muzıkalıq tálim arqalı ádep-ikramlılıqqa tárbiyalaw. International scientific journal «Modern science and reserch» volume 3/ISSUE 2/UIF:8.2/ MODERNSCIENCE.UZ.

REZYUME. Bul maqlada mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemlerinde muzıkalıq tálim jumısları, balalardı muzıkalıq jaqtan tárbiyalawdıń maqset hám wazıypaları haqqında haqqında sóz etilgen.

РЕЗЮМЕ. В данной статье рассматривается работа по музыкальному образованию в дошкольных образовательных учреждениях, а также цели и задачи музыкального воспитания детей.

SUMMARY. This article discusses the work on music education in preschool educational institutions, as well as the goals and objectives of children's musical education.